

บทวิจารณ์หนังสือ “การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิช นัท ฮันห์”

บทวิจารณ์หนังสือ

โดย

พระมหาธนวุฒิ ญาณโสภโณ (อินทนนท์) Phra Maha Thanawut Yanasobhono (Inthanon)

เสนห์ ใจสิทธิ์ Sane Jaisit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

tanawut.yana@gmail.com

Received 2024/05/22

Revised 2024/09/10

Accepted 2024/09/19

บทนำ

หนังสือที่นำมาวิจารณ์นี้มีชื่อว่า การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิช นัท ฮันห์ An analytical study of Thich Nhat Hanh's interpretation of Buddhist principles. เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกของนางสาวหิมพรรณ รักแตงาม นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในโอกาสพิธีประสาทปริญญาประจำปีการศึกษา 2551 ณ พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้รับการคัดเลือกให้เป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกที่มีเนื้อหาทางวิชาการเหมาะสมแก่การจัดพิมพ์เผยแพร่ ลักษณะของหนังสือภาพหน้าปกมีรูปท่าน ดิช นัท ฮันห์ ยืนหลับตา แบฝ่ามือทาบที่หน้าอกอย่างสำรวม ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2551 จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีจำนวน 318 หน้า มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1.แนวคิดและการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิช นัท ฮันห์ 2.การ

วิเคราะห์หลักการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิซ นัท ฮันท์ 3.การประเมินการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิซ นัท ฮันท์ เนื้อหาทั้งหมดจำนวน 5 บท ดังนี้ 1.บทนำ 2.แนวคิดและการตีความตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิซ นัท ฮันท์ 3 .การวิเคราะห์หลักการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิซ นัท ฮันท์ 4.การประเมินการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิซ นัท ฮันท์ 5.บทสรุปและข้อเสนอแนะ (หิมพรรณ รักแตงาม, 2551)

ดิซ นัท ฮันท์ เป็นพระภิกษุเซนชาวเวียดนาม ผู้คนส่วนใหญ่รู้จักท่านในฐานะอาจารย์สอนการเจริญสติภาวนา นักเขียน และนักต่อสู้เพื่อสันติภาพ ซึ่งได้รับรางวัลที่การันตีจากผลงานมากมายแต่ที่เด่นชัดได้แก่การเสนอชื่อโดยมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ (Martin Luther King, Jr.) เพื่อรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพในปี พ.ศ. 2510 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยเวียดนามกำลังอยู่ในวิกฤติเนื่องด้วยสงครามกลางเมืองอันมีเหตุจากความขัดแย้งทางการเมืองและศาสนา ดิซ นัท ฮันท์ พยายามดำเนินการช่วยเหลือโดยการตั้งโรงเรียนเยาวชนเพื่อสังคม อบรมนักรบและฆราวาสที่ต้องการทำงานเพื่อสังคม ออกช่วยเหลือหมู่บ้านต่าง ๆ ในด้านการศึกษา สุขอนามัย สร้างที่พัก เป็นต้น การที่ท่านวางตัวเป็นกลางจากฝ่ายเวียดนามเหนือหรือเวียดนามใต้ (สหรัฐ-อเมริกาเป็นผู้สนับสนุน) ทำให้ท่านถูกมองว่าเป็นศัตรูจากทั้งสองฝ่าย ลูกศิษย์ของท่านถูกสังหารหลายคน ท่านคิดว่าการยุติสงครามจำเป็นต้องยุติการเข้ามาแทรกแซงจากประเทศอื่นเสียก่อน ท่านจึงเดินทางไปสหรัฐอเมริกา ปาฐกถาต่อชาวอเมริกัน เข้าพบวุฒิสมาชิกและนักบวชอเมริกัน ขอความสนับสนุนเพื่อให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกายุติการเข้าร่วมสงครามเวียดนาม นับแต่นั้น ท่านจึงถูกสั่งห้ามเข้าประเทศเวียดนาม จนเมื่อทุกอย่างสงบในปี พ.ศ. 2548 ท่านจึงได้กลับคืนมาตุภูมิเป็นครั้งแรกในเวลา 39 ปี (พ.ศ. 2509-2548) ในช่วงเวลาดังกล่าว ดิซ นัท ฮันท์ ได้สร้างชุมชนแห่งการเจริญสติคือหมู่บ้านพลัม (Plum Village) เป็นสถานที่สำหรับพุทธบริษัท 4 ในการเป็นพื้นที่ที่เป็นสื่อกลางทางพระพุทธศาสนาที่ดำรงไว้ซึ่งหลักคำสอน ประกอบด้วย วัดสำหรับภิกษุและภิกษุณี และสถานที่อบรมภาวนาสำหรับอุบาสกอุบาสิกาที่ประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา (หิมพรรณ รักแตงาม, 2551)

จากประสบการณ์ชีวิตของท่านผ่านภาวะสงครามหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นสงครามเอกราชจากฝรั่งเศส สงครามตัวแทน (ระหว่างมหาอำนาจในยุคสงครามเย็น) และสงครามกลางเมือง ประสบการณ์ล้วนมีอิทธิพลต่อการตีความหลักธรรมของท่าน ดิซ นัท ฮันท์ ได้เขียนแสดงถึงความขัดแย้งทางจิตใจ และการรู้ บทกวีหนึ่งคือ “เพื่อความอบอุ่น” เท่าทันถึงความขัดแย้งนั้น (หิมพรรณ รักแตงาม, 2551)

การสอนการเจริญสติของ ดิซ นัท ฮันท์ ที่ผ่านทางการอบรมการเจริญสติที่หมู่บ้านพลัมและทางงานเขียนของท่านมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง (Transformation) ทางจิตใจของผู้คนจำนวนมาก ตามคติมหายาน สรรพสัตว์ล้วนมีพุทธภาวะหรือความเป็นพระพุทธเจ้า (Buddhahood) หากแต่ไม่รู้ความจริงข้อนี้ ดังนั้น อุปายบารมีในการยังปวงสัตว์ให้ตระหนักถึงความจริงและเข้าถึงภาวะแห่งความเป็นพระพุทธเจ้าเป็นบารมีที่สำคัญ

ในยุคปัจจุบัน ความแตกต่างที่ปรากฏขึ้นไม่เพียงแต่ความแตกต่างระหว่างบุคคลเท่านั้น ยังมี ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม อีกทั้งความแตกต่างระหว่างยุคสมัย ซึ่งเป็นช่องว่างที่สำคัญในการ ขว้างกันความเข้าใจหลักธรรม ที่บันทึกไว้ในอดีต” เหล่านี้เป็นเหตุผลที่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้อง ได้รับการตีความให้เหมาะสมแก่ยุคสมัย เพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้ในวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน (หิมาพรณ รักแตงาม, 2551) ท่านตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ไว้เป็นจำนวนมาก งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิษ นัท ฮันท์ โดยนำเสนอการตีความ หลักธรรมของท่าน หลังจากนั้นจึงนำการตีความนั้นมาวิเคราะห์และประเมิน เป็นการตีความ หลักธรรมอันเกิดจากการตกผลึกทางความคิดของ ดิษ นัท ฮันท์ ซึ่งอาจมีความแตกต่างอยู่บ้างจากการ ตีความอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา แนวทางหนึ่งในการตีความของ ดิษ นัท ฮันท์ คือ การให้คำจำกัดความใหม่ให้วิธีการปฏิบัติแนวใหม่ ตลอดจนการเรียงลำดับความสำคัญของ หลักธรรมใหม่ เช่น ในการตีความอริยสัจ 4 ท่านได้จัดเรียงลำดับใหม่ “เพื่อให้เหมาะสมแก่ผู้คนในยุคสมัย ปัจจุบัน” โดยเริ่มต้นจาก นิโรธ, มรรค, ทุกข์ สมุทัย

โครงสร้างของหนังสือ

โครงสร้างของหนังสือขอนำเสนอเป็นรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

เป็นบทนำที่กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ปัญหาที่ต้องการทราบ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย สรรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย ขอบเขตการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งเป็น รูปแบบของการทำวิจัยโดยทั่วไป มุ่งเน้นศึกษาการตีความ การวิเคราะห์หลักการตีความ และการ ประเมินหลักการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของดิษ นัท ฮันท์ จากเอกสารเป็นหลัก การ ตีความหลักธรรมของ ดิษ นัท ฮันท์ ทำให้พระพุทธศาสนาที่ถูกมองว่าจำกัดขอบเขตอยู่เพียงการหลุด พ้นเฉพาะตน ได้ขยายขอบเขตไปสู่การประยุกต์เชิงสังคมและเชื่อมโยงกับศาสตร์แขนงอื่น อีกทั้งแนว ทางการตีความเชิงสร้างสรรค์โดยเฉพาะความสามารถเชิงวรรณศิลป์ของท่านยังช่วยขยายฐานผู้สนใจ พระพุทธศาสนาให้กว้างขึ้น เหล่านี้เป็นข้อดีของการตีความของ ดิษ นัท ฮันท์ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเห็น ว่าการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของดิษ นัท ฮันท์ มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง หาก สามารถนำการตีความหลักธรรมของท่านมาวิเคราะห์เพื่อหาหลักการตีความ และประเมินหลักการ ตีความหลักธรรม เพื่อปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น น่าจะเป็นประ โยชน์ต่อการศึกษาการตีความเชิงพุทธ (Buddhist Hermeneutics) อันเป็นแนวคิดใหม่ในการศึกษาพระพุทธศาสนา

บทที่ 2 แนวคิดและการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิษ นัท ฮันท์ ในบทนี้ นำเสนอแนวคิดทั้งในด้านวิธีการ และเนื้อหาการตีความหลักธรรมที่สำคัญของท่านด้วยวิธีการ เปรียบเทียบพระสูตร การตีความไตรลักษณ์ การตีความปฏิจจภาวะ การตีความเรื่องสติ การตีความ

ศีลด้วยข้อฝึกอบรมสติ 14 ประการ และข้อฝึกอบรมสติ 5 ประการ และพระปาฏิโมกข์ พิธีกรรม การกราบคารวะพื้นดิน ทักษะต่อพระพุทธศาสนาและการตีความหลักธรรมของพระพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา ทักษะของดิช นัท ฮันท์ ต่อปัญหาปัจจุบันของโลก (หิมพรรณ รักแตงาม, 2551) เป็นการตีความหลักธรรมและการปฏิบัติซึ่งจะนำไปสู่วิธีการวิเคราะห์และการตีความหลักธรรมในบทที่ 3 ต่อไป

บทที่ 3 การวิเคราะห์หลักการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิช นัท ฮันท์

ผู้วิจัยได้แบ่งการตีความของท่านเป็น 4 แบบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ประกอบด้วย

1. การตีความเพื่อหาคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า แบ่งเป็น 2 แบบ คือ การตีความเพื่อหาคำสอนดั้งเดิม (original teaching) ของพระพุทธเจ้า เกิดขึ้นจากมีคัมภีร์หลายนิยายในพระพุทธศาสนาจึงต้องมีการตีความ เปรียบเทียบเพื่อหาคำสอนที่แท้จริงในขณะที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเมื่อยังทรงพระชนม์ชีพอยู่และการตีความเพื่อหาคำสอนตามเจตนารมณ์ (true intention) ของพระพุทธเจ้า เป็นการพิจารณาถึงคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้าในความหมายตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของพระพุทธองค์ ซึ่งการตีความเช่นนี้ต้องใช้วิจารณ์ญาณเข้ามาช่วยในการตีความ

2. การตีความแบบจิตวิจักขณ์ เป็นการตีความหลักธรรมจากมุมมองของญาณวิทยา คือเน้นการเข้าถึงซึ่งความรู้นั้น ลักษณะเด่นคือ การให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ตรง ที่เกิดขึ้นแก่จิต “ที่นี้-เตี้ยวนี้” และให้ความสำคัญแก่การรับรู้ “ความจริงอย่างที่เป็นจริง” เกี่ยวข้องเชื่อมโยงและแยกจากกันไม่ได้ เพราะมีอาจารย์รู้อยู่ด้วยวิธีอื่น

3. การตีความโดยประยุกต์ให้ปฏิบัติได้จริง เป็นการตีความหลักธรรมในมุมมองของประโยชน์นิยม เช่น การตีความสติผ่านศีล ว่าสามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ไม่เพียงการประกอบอาชีพและการเคลื่อนไหวในทุกอิริยาบถ หากรวมไปถึงทุกความคิดด้วย การตีความโดยประยุกต์ให้เข้ากับชีวิตประจำวันมีความสัมพันธ์อย่างมากกับการตีความแบบจิตวิจักขณ์ ซึ่งเน้นประสบการณ์ตรงและความเป็นจริงอย่างที่เป็นจริง

4. การตีความแบบอหิวาภา เป็นการตีความหลักธรรมในมุมมองของอภิปราย คือ สิ่งต่าง ๆ ล้วนไม่มีตัวตนแยกออกมาเดี่ยว ๆ การตีความแบบอหิวาภาของ ดิช นัท ฮันท์ (หิมพรรณ รักแตงาม, 2551) ที่นำเสนอในหัวข้อนี้ประกอบด้วยการตีความพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม และการตีความแบบบูรณาการระหว่างศาสนาซึ่งแบ่งเป็น 2 หัวข้อย่อย ระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสนาคริสต์ และระหว่างพระพุทธศาสนากับคำสอนขงจื้อ

บทที่ 4 การประเมินการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิช นัท ฮันท์

การประเมินการตีความเพื่อหา “คำสอนดั้งเดิม” ของพระพุทธเจ้าในการตีความเพื่อหา “คำสอนดั้งเดิม” ของพระพุทธเจ้านั้น ท่านใช้วิธีหาความสอดคล้องเชิงสหนัย (coherence) ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ระหว่างการสืบทอดสายได้ (ภาษาบาลี) กับการสืบทอดสายเหนือ (ภาษาจีน) หรือ

ระหว่างพระสูตรภายในการสืบทอดสายเดียวกัน ควรให้ความสำคัญกับความถูกต้องของภาษาและการจับประเด็นของพระสูตรเพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิดอันจะนำมาซึ่งการตีความผิดเช่นเดียวกัน การประเมินกระบวนการทำความเข้าใจ กระบวนการทำความเข้าใจเป็นกระบวนการที่สำคัญมาก หลังจากที่มีส่วนรับเข้าเป็นวัตถุดิบแล้ว กระบวนการทำความเข้าใจประกอบด้วย ประสบการณ์ตรงของผู้ตีความ บริบททางสังคมในยุคสมัยของส่วนรับเข้า (เช่น สมัยพุทธกาล) รวมไปถึงพิจารณาเจตนาธรรมของผู้แต่งประกอบกันด้วย การตีความตาม “เจตนาธรรมที่แท้จริง” ของพระพุทธเจ้า และการตัดสินพระธรรมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งหากนำ “ประสบการณ์ตรง” มาพิจารณาร่วมด้วย จะสามารถทำให้ตรวจสอบได้ดียิ่งขึ้นว่าได้ตีความส่วนรับเข้า (input) ตามที่ผู้แต่งต้องการหรือไม่ โดยพิจารณาจากความสอดคล้องเชิงสมนัย (correspondence) กับหลักธัมมานุสัมมปฏิบัติตามการสอนของพระพุทธเจ้า (หิมพรรณ รักแตงาม, 2551)

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้นำเสนอการตีความหลักธรรมทางพระพุทธของ ดิข นัท ฮันท์ ทั้งในแง่ของวิธีการ เช่น การเปรียบเทียบพระสูตรและในแง่เนื้อหาของหลักธรรม ทั้งที่เป็นหลักธรรมดั้งเดิม เช่น ไตรลักษณ์ หลักธรรมจากการประยุกต์คำสอน เช่น ปฏิจกภาวะ หลักธรรมในเชิงปฏิบัติเช่น สติศีลหรือ “ข้อฝึกอบรมสติ” ทั้งของฆราวาสและพระปาฏิโมกข์ของภิกษุภิกษุณี การนำหลักธรรมมาประยุกต์เป็นพิธีกรรม เช่น พิธีกรรม “การกราบคารวะพื้นดิน” รวมทั้งทัศนะของท่านว่าด้วยพระพุทธศาสนาและศาสนาศาสนาอื่น และทัศนะต่อปัญหาปัจจุบันของโลกนั้น เราอาจแบ่งหลักการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิข นัท ฮันท์ ได้ 4 แบบ คือ การตีความเพื่อหาคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า การตีความแบบจิตวิจักขณ์ การตีความโดยประยุกต์ให้ปฏิบัติได้จริง และการตีความแบบอหิวาณะ การตีความทั้ง 4 เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เราอาจมองในเชิงกระบวนการซึ่งประกอบด้วย ส่วนรับเข้า (input) กระบวนการ (process) และส่วนส่งออก (output) โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาย้อนกลับ กล่าวคือศึกษาจากผลงานการตีความของ ดิข นัท ฮันท์ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นส่วนส่งออกย้อนกลับไปเพื่อศึกษากระบวนการตีความของท่าน ซึ่งมีความเชื่อมโยงต่อส่วนรับเข้าอยู่บ้าง แต่จะเน้นกระบวนการ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กระบวนการ คือ กระบวนการทำความเข้าใจ และกระบวนการเพื่อสื่อความในระหว่างส่วนรับเข้าและกระบวนการทำความเข้าใจ มีจุดเน้นที่การตีความเพื่อหาคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ การตีความเพื่อหาคำสอนดั้งเดิม (original teaching) ของพระพุทธเจ้า และการใช้ภาษาหลักธรรมทางพุทธคำสอนของ ดิข นัท ฮันท์ เป็นภาพสะท้อนพัฒนาการทางความคิดการตีความหลักธรรมในพระพุทธศาสนา (หิมพรรณ รักแตงาม, 2551) เป็นการการผสมผสานแนวคิดในพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น การตีความ “เอกยาน” ในสัทธรรมปุณฑริกสูตรว่ามีความหมายเช่นเดียวกับ “เอกายโน มคฺโค” ในสติปัฏฐานสูตร พระไตรปิฎกบาลี นั่นคือ เอกภาพของยานทั้งสาม (สาวกยาน ปัจเจกพุทธยานโพธิ

สัตวายน) สามารถเข้าถึงได้โดยการปฏิบัติจริง คือการเจริญสติภาวนา (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

บทวิจารณ์

หลังจากได้อ่าน หนังสือเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของ ดิษ นัท ฮันท์ เล่มนี้แล้ว ผู้วิจารณ์มีข้อแนะนำจุดเด่น และข้อจำกัดไว้ ดังนี้

จุดเด่น

ผู้วิจารณ์รู้สึกมีความสุขต่อการอ่านงานเขียนงานวิจัยเรื่องนี้ ทำทำให้ได้เห็นมุมมองที่แตกต่างหลากหลายผ่านการนำเสนอแง่มุมมองของการวิเคราะห์ตีความหลักธรรมพระพุทธศาสนาเถรวาทกับพระพุทธศาสนาฝ่ายนิกาย โดยพิจารณาจากรากฐานของพระพุทธศาสนาในประเด็นเดียวกัน อย่างด้วยมุมมองที่เป็นกลาง ทำให้ผู้วิจารณ์มีอารมณ์ร่วมและเพลิดเพลินไปกับการอ่าน และเป็นการฝึกฝนเพื่อเพิ่มพูนทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล ลุ่มลึก ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับความเห็นของผู้เขียนที่ว่า “สำหรับพระพุทธศาสนาในประเทศไทย น่าจะศึกษาความสำเร็จในการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิษ นัท ฮันท์ เพื่อนำมาประยุกต์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยได้บ้าง อาจกล่าวได้ว่า จุดแข็งของ ดิษ นัท ฮันท์ เป็นจุดอ่อนของพระพุทธศาสนาเถรวาทในไทย และในทางตรงกันข้าม จุดแข็งของพระพุทธศาสนาในไทย เป็นจุดอ่อนของ ดิษ นัท ฮันท์” ประเด็นที่ถือว่าเป็นจุดเด่นที่น่าสนใจมากที่สุดของงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจารณ์จะขอแยกให้เห็นเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.เขียนร้อยเรียงเนื้อหาได้อย่างสมเหตุผล

มีการเขียนร้อยเรียงเรื่องราวชวนอ่านในเนื้อหาข้อปลีกย่อยประกอบไปด้วย ความหมายของธรรมที่ตีความได้อย่างกลมกลืนและลงตัวได้อย่างน่าทึ่งมาก ความสำคัญของหลักธรรมก็ประกอบด้วยหลักการและเหตุผลอ้างอิงได้อย่างมีระบบรูปแบบน่าเรียนรู้อย่างยิ่ง โครงสร้างของหลักธรรมนั้น แต่เมื่อศึกษาดูเนื้อหาหลายประเด็นในแต่ละหัวข้อได้เขียนสรุปเนื้อหาในแต่ละประเด็นที่กล่าวในลักษณะมุมมองของผู้เขียนได้ดียิ่งว่ามีความรู้ความเข้าใจได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เห็นการวิเคราะห์นี้ อีกทั้งสามารถบูรณาการให้เข้ากับเหตุการณ์ของการดำเนินชีวิตที่ต้องเผชิญในสังคมที่มีแต่การแก่งแย่งอำนาจชิงดีชิงเด่นกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด จะทำให้ผู้ที่ได้ศึกษามีความเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากการตีความหมายจากการวิเคราะห์หลักธรรมซึ่งเป็นไปในทิศทางที่กว้างของแต่ละประเด็นได้อย่างดี

2.การเขียนมีความน่าสนใจ

การเขียนมีความน่าสนใจ ผู้เขียนได้นำเสนอการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิษ นัท ฮันท์ ในเชิงวิธีการ คือการเปรียบเทียบพระสูตร และเนื้อหาของหลักธรรม ประกอบด้วย ไตร

ลักษณะ ปฏิจ্ঞาภาวะ สติ คีล พิธีกรรมการกราบคารวะพื้นดิน ทศนะของ ดิข นัท อันท์ ว่าด้วย พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นและทศนะต่อปัญหาปัจจุบันของโลก และท่านดิข นัท อันท์ ได้เริ่ม นำเอาพุทธคำสอนออกมาประยุกต์ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับโลกสมัยใหม่ได้อย่างชัดเจน ในขณะที่ นั้นที่เกิดวิกฤติความวุ่นวายทางการเมืองในเวียดนาม ท่านมีแนวคิดว่าจุดยืนของพุทธคำสอนมิใช่อยู่อู่ที่ การสนับสนุนให้ทุกฝ่ายจับอาวุธขึ้นมาสร้างความรุนแรงและฆ่าฟันกัน แต่อยู่ที่การเสนอทางออกอย่าง สันติที่ประกอบไปด้วยความรักเมตตาต่อกัน ในขณะที่ประชาชนได้รับความทุกข์ร้อนจากภัยสงคราม และสถานการณ์ความยากจนพุทธสาวกต้องไม่เพิกเฉยเอาแต่นั่งภาวนาแผ่เมตตาอยู่ในวัดเท่านั้น แต่ ต้องออกไปช่วยเหลือด้วยการสร้างสันติภาพ ไม่ใช่เพียงคิดถึงตนเองก่อนคนอื่นที่เป็นการทำให้มนุษย์ เกิดความเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวที่เป็นต้นกำเนิดของการทำให้คนอื่นเดือดร้อน เมื่อคนเดือดร้อน ก็ทำให้เกิดความไม่สงบ เมื่อเกิดความไม่สงบก็จะส่งผลให้ประชาชนดำเนินชีวิตอย่างไม่มีความสุข เมื่อ ไม่มีความสุขสงบสุขก็ย่อมไม่มีสันติภาพ

3. ความสมบูรณ์ทางวิชาการของเนื้อหาที่นำมานำเสนอ

เนื้อหาที่นำมาเรียบเรียงค่อนข้างสมบูรณ์มาก ในมุมมองผู้วิจารณ์นั้น คือสามารถนำหลักการ ติความสำคัญได้หลายประการ คือมีการตีความเพื่อหาคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธเจ้า ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือการตีความเพื่อหาคำสอนดั้งเดิม และประการที่ 2 คือการตีความเพื่อหาเจตนารมณ์ที่ แท้จริงของพระพุทธเจ้า สามารถเป็นเครื่องชี้แนวทางให้กับชีวิตของคนในสังคม ถือว่าเป็นทางปัญญาที่ ปรากฏขึ้นอีกโสดหนึ่งดังแสงไฟที่ทอแสงให้กับมนุษยชาติ นำพาชีวิตของคนในสังคมเข้าสู่ความสุขที่ แท้จริงของชีวิต ดังคำกล่าวของท่านองค์ดาไล ลามะ ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า เมล็ดพันธ์แห่งธรรม 3 จอมปราษฎแห่งพระพุทธคำสอน กล่าวว่า “ความกรุณาเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่” ความกรุณาหากกล่าวตาม สภาวะจิตใจก็คือ เป็นภาวะจิตใจที่ไม่ไฟความรุนแรง ไม่ทำร้ายใคร เป็นจิตที่มุ่งปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุขพร้อมจะอุทิศตนเพื่อรับผิดชอบและเคารพผู้อื่น เมื่อใด ความกรุณาเกิดขึ้นในใจอย่างแท้จริง แล้ว ใจเราเปี่ยมไปด้วยความสุขอย่าง แท้จริงเช่นเดียวกัน องค์ดาไล ลามะ กล่าวถึงประโยชน์ของ ความกรุณาไว้ว่า “เมื่อนุญมีมีความกรุณาในหัวใจแล้วอย่างแท้จริง อย่างชนิดที่เป็นเนื้อเดียวกับลม หายใจ เขาคนนั้นก็จะเป็นผู้ที่ไร้อัตตาตัวตนไปตลอดกาล ความอ่อนโยนของมนุษย์มีด้วยกันอยู่ในตัว ของคนทุกคนแล้วเพียงแต่มีสิ่งอื่นมาครอบงำไว้ให้เปลี่ยนไป แต่หากมนุษย์ทุกคนนำเอาออกมาใช้ก็จะ เห็นว่าความสุขบนโลกนี้มีอยู่จริง เป็นความสุขที่ไม่ต้องอิงกับวัตถุหรือทรัพย์สินสิ่งใดเลย

4. นำไปองค์ความรู้ไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของสังคม

การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิข นัท อันท์ จะสะท้อนใน สังคมในยุคปัจจุบันได้ดีในเรื่องการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ โดยการใช้หลักธรรมหลักปรัชญาเข้ามา มี บทบาทในการดำรงอยู่ของความสุขสงบสันติ ปราศจากการเบียดเบียนกัน และการเข้าใจใจสัจธรรม ถือว่าการเอาชีวิตรอดในสังคม การเปรียบเทียบกับมนุษย์กับสัตว์ที่การใช้ชีวิตที่ไม่เหมือนกันแต่ความรู้สึก

นึกคิดเหมือนกัน ซึ่งวิธีการอยู่รอดของสัตว์มีอยู่ไม่ก้อย่างแต่มนุษย์เรามีการผลิตความรู้ใหม่ๆทั้งในความคิดในเชิงบวกกับเชิงลบ จึงทำให้มนุษย์เรามีความเป็นอยู่หรือดำเนินชีวิตไปอย่างไร้ราบรื่น และยังเป็นหนังสือที่สะท้อนถึงสังคมในปัจจุบัน

5. บุคคลต้นแบบ

ท่านดิช นัท ฮันท์ มหาเถระฝ่ายมหายานนิกายเซน เป็นต้นแบบที่ช่วยสร้างให้เกิดแรงบันดาลใจให้แก่คนทั้งโลก ท่านมีผลงานที่ได้รับการยอมรับมีความโดดเด่นมากมาย หนังสือหลายเล่มของท่านมียอดจำหน่ายสูงมาก ทั้งใน อเมริกา และยุโรป แม้กระทั่งนิตยสารไทม์ยังยอมรับยกย่องให้เป็น “Helo” ที่มุ่งมั่นทำงานด้วยแรงปรารถนาที่ขับเคลื่อนเพื่อให้สังคมมุ่งสู่ ความสงบ ร่มเย็น ความดีงามทุกหนทุกแห่งที่ไปท่านจะบรรยายธรรมะปฏิบัติ หลักการเจริญสติ อันเป็นเครื่องมือ ในการตระหนักรู้เท่าทันความคิดทุกขณะลมหายใจ หลักปฏิบัติและคำสอนของท่านสร้างความสงบ ร่มเย็น ความรัก ความเมตตา ความเข้มแข็งอดทน ให้บังเกิดขึ้นในดวงจิตของผู้คนมากมาย การตื่นตัวที่จะเรียนรู้ถึงมรรคาแห่งการปฏิบัติเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะที่หมู่บ้านพลัมอันเป็นสำนักในฝรั่งเศสทุกๆ ปี จะมีผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนนับพันคนในคราวเดียวกัน ซึ่งคนเหล่านี้มาจากทุกทวีปทั่วโลกท่านกล่าวว่า พุทธศาสนาเป็นวิถีชีวิต มาจากการพิจารณาคติข้อหนึ่งที่เผยแพร่อยู่ในพุทธศาสนา มหายาน คือ วิถีทางพุทธธรรม คือ วิถีทางแห่งชีวิต ท่านจึงนำธรรมสู่ชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกกลมหายใจที่เป็น การฝึกฝนเพื่อให้เกิด “สติ” และนำไปสู่การเกิด “สันติ” ตามมา ท่านไม่เห็นด้วยว่า การใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา แต่เชื่อในการใช้สันติวิธี คือ สิ่งที่ขบวนการชาวพุทธทูลุทิศตัวเพื่อสันติภาพโดยไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด เป็นการต่อสู้ซึ่งมีแรงขับเคลื่อนจากภายในจิตใจที่ประกอบด้วย เมตตา กรุณา และความรัก

ท่านเป็นบุคคลผู้มีความสำคัญของชาวพุทธทั่วโลก และเป็นผู้นำจิตวิญญาน มีความเป็นผู้ที่นำยกย่องอย่างยิ่ง คือการตั้งสังฆะที่สมสมัย ท่านตระหนักดีว่า พระพุทธศาสนาจะดำรง จำเป็นต้องมีสังฆะที่เข้มแข็ง อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาโดยมีสิกขาบทที่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะการทวนกระแสนารีโณคินิยม ซึ่งกำลังกัดกล่อนบั่นทอนชีวิตจิตใจของนักบวชและผู้ไฝ่ธรรมทั่วโลก ขณะเดียวกันท่านยังได้คิดค้นพิธีกรรมในโลกแห่งความเป็นจริง ทุกอย่างล้วนสัมพันธ์เป็นเหตุปัจจัยให้แก่กันและกัน ด้วยคำสอนง่ายๆ ที่ให้ฝึกมองสิ่งต่างๆอย่างพินิจ ท่านได้พาให้เราเข้าใจความจริงอันลึกซึ้ง คือ อนัตตา ได้แก่ความไม่มีตัวตน ด้วยแนวการเผยแผ่ธรรมแบบใหม่ๆที่สื่อธรรมได้อย่างน่าประทับใจ ควบคู่กันไปกับการสร้างสามัคคีธรรม ในหมู่ สังฆะ เพื่อเป็นชุมชนกัลยาณมิตรอย่างแท้จริง

ข้อจำกัด

ประเด็นที่ถือว่าเป็นข้อจำกัดที่ควรนำมาพัฒนาของงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจารณ์จะขอแยกให้เห็นเป็นประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. หัวข้อย่อยบางหัวข้อยังขาดการวิเคราะห์และยกตัวอย่างประกอบ

หัวข้อย่อยบางหัวข้อยังขาดการวิเคราะห์ในมุมมองของผู้เขียนหนังสือ เช่น เป้าหมายของชีวิต 3 ระดับ เป็นต้น และ ประเด็นที่ 3 เนื้อหาในแต่ละหัวข้อไม่ได้รับการยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้ภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น หัวข้อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี และในประเด็นนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นที่ขัดแย้งกับแนวทางคำสอนของท่านติช นัท ฮันห์ อยู่หลายประเด็น อย่างเช่น ผู้วิจัยตีความเรื่อง “เอกยาน” ว่าเป็นการ “รวมเป็นหนึ่ง” ของนิยายต่างๆ ในพระพุทธศาสนา ว่าเป็นการตีความที่ไม่มีความเท่าเทียมกัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังได้นำเสนอแนวคิดและมุมมองที่ต่างกันระหว่างพระพุทธศาสนาเถรวาทกับพระพุทธศาสนาฝ่ายอนันตนาถ ซึ่งการตีความที่แตกต่างกัน และยังตีความออกไปอีกว่า ในการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น ผู้ตีความควรคำนึงถึงหลักการในแง่ของความถูกต้องและประโยชน์นิยมอย่างสมดุล เพื่อให้นำไปปฏิบัติได้จริงโดยมีฐานคือหลักธรรมรองรับอันเป็นคุณลักษณะแห่งการตีความสองกระแส คือกระแสอนุรักษนิยม และกระแสเสรีนิยม

2. การยกตัวอย่างประกอบ

เนื้อหาในแต่ละหัวข้อไม่ได้รับการยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในปัจจุบันในเรื่องของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่มีความเป็นอยู่ต่างกันจึงทำให้คนในสังคมในชีวิตไม่เหมือนกันซึ่งจะนำพาความขัดแย้งมาสู่คนในสังคม การที่ใช้ชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วโดยที่เราไม่รู้ตัวนั้นอาจจะทำให้เราดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิดซึ่งอาจจะทำให้เราต้องปรับตัวและแก้ไข ปัญหาต่างๆด้วยตัวของเราเอง เราจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจคนในสังคมว่าเขามีความเป็นอยู่และใช้ชีวิตอย่างไรเพราะทุกคนมีวัฒนธรรมไม่เหมือนกันมีการใช้ชีวิตที่ต่างกัน มีทัศนคติต่างกันแต่ทุกคนล้วนมีชีวิตที่จะต้องดำเนินต่อไปให้ถึงจุดหมายและมีความสุขกับมัน

ส่วนสำคัญที่น่าจะมีการนำเสนอเพิ่มเติมในงานเขียนนี้คือ คำอธิบายเกี่ยวกับการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอีกหลาย ๆ ส่วน เป็นหลักพุทธธรรมอื่นๆ ที่ไม่ได้เอาเข้ามาเชื่อมโยงหรือนำเสนอเพิ่มเติมในหนังสือเล่มนี้ ถือว่าเป็นข้อที่ควรที่จะเพิ่มเติมเพื่อให้ได้มุมมองในการวิเคราะห์ที่มีความหลากหลายอลະน่าสนใจมากกว่าที่หนังสือเล่มนี้ได้อธิบายเพียงการตีความหลักธรรมที่เป็นหลักธรรมชาติ โดยอาจจะหาข้อเปรียบเทียบในการตีความในมุมมองที่สามารถทำให้เข้าใจได้ง่าย แต่หากจะวิเคราะห์การตีความหลักธรรมที่เป็นหลักสำคัญ ๆ ในพระพุทธศาสนาเข้ามาเพิ่มอีกจะช่วยเพิ่มรสชาติในการอ่านที่ทำให้ทักษะทางวิชาการจากข้อคิดของการวิเคราะห์รวมถึงการเปรียบเทียบจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาในแต่ละส่วน โดยพิจารณาให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับความเป็นจริงด้วยความเท่าเทียมกัน แม้จะเกิดวันเวลาเดียวกันก็ตาม การยอมรับซึ่งความแตกต่างที่ประกอบด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง ตามฐานะของสิ่งนั้น ๆ ที่เคยมีอยู่ กำลังเป็นอยู่ และจักเป็นไปตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยของสิ่งนั้น ๆ

สรุป และข้อเสนอแนะ

หนังสือ การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิษ นัท อันท์

เป็นผลงานเขียนซึ่งแสดงถึงความปรารถนาในการวิเคราะห์ตีความที่มีความเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นแบบอย่างทั้งในด้านวิธีการนำเสนอเนื้อหาสาระ และการเรียงลำดับเนื้อหาที่เป็นแบบการสร้างใยแมงมุมที่สามารถลำดับเนื้อหาที่ค่อยๆ จำกัดเข้ามาในบริบทของแต่ละส่วน และการตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่วนหนึ่งก่อนที่จะขยายไปสู่วงกว้างได้อย่างสมบูรณ์แบบที่สุด

เนื้อหาการอธิบายถึงความสำคัญบางส่วนของแต่ละอย่าง ทั้งวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบเองที่มีจุดเริ่มต้นมาจากสิ่งเล็ก ๆ แล้วก็มีพัฒนาหลักวิเคราะห์ตีความเพื่อเป็นการอธิบายจากจุดเล็กๆ จนนำไปสู่การเกิดสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมากมาย สังคมโลกที่มีแต่การเบียดเบียนเอาเปรียบซึ่งกันและกัน สิ่งที่ทำให้คนคิดว่ามีชีวิตที่สบายยิ่งขึ้น ซึ่งมีเป้าหมายที่แตกต่างจากพระพุทธศาสนาที่มีที่มาจากการเกิดขึ้นท่ามกลางความเชื่อที่ไม่อาจพิสูจน์ได้ของคนในประเทศที่เจริญไปด้วยวัตถุนิยมที่ล่อจิตใจให้หลงใหลไปกับสิ่งไร้สาระจอมปลอมที่ต่างฝ่ายต่างทำร้ายซึ่งกันและกัน โดยสามารถนำหลักธรรมต่างๆ มาเป็นเครื่องปฏิบัติยึดเหนี่ยวจิตใจให้อยู่มีความสุขกับปัจจุบันได้อย่างสงบสันติสุข

ข้อเสนอแนะ/มุมมองของผู้วิจารณ์

เราจึงไม่สามารถสรุปได้ว่า พุทธศาสนาเถรวาทกับพระพุทธศาสนamahayana อย่างไหนดีที่สุด โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ท่านที่ยึดหลักคำสอนเดิมนั้นก็มีความเข้าใจว่าพุทธพจน์แต่เดิมเป็นอย่างไรก็เป็นแบบนั้น ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งก็บอกว่ายุคสมัยเปลี่ยนไป หลักคำสอนบางอย่างมันขัดกับโลกยุคใหม่ก็ต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสังคมนั้นปัจจุบันเป็นต้น ด้วยเหตุนี้ต่างฝ่ายต่างก็ให้เหตุผลของตนเองไปตามความเชื่อ โดยมีระบบการแสวงหาความเข้าใจที่ยึดเหตุผลเป็นหลัก และการฝึกให้คนในประเทศมีจิตใจเป็นพุทธมามกะตามแนวทางที่ถูกต่อนั้น ยากแก่การอธิบายตามหลักความจริง นั่นก็เพราะแต่ละคนมีทุนชีวิตที่ไม่เหมือนกันตามความค่านิยมที่ถูกปลูกฝังมาแต่เดิม ชีวิตมนุษย์นั้นช่างซับซ้อนซ่อนเงื่อน และมีความต้องการที่ไม่สามารถที่จะเติมเต็มให้ได้ โดยต้องมีการแสวงหาเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลอื่น เช่น ศาสนา แนวคิดดังกล่าวเป็นงานที่มีคุณค่าและยิ่งใหญ่มากที่เป็นบทเรียนทางวิชาการด้านศาสนาควรเรียนรู้จากสิ่งเหล่านี้ที่จะเป็นภาพสะท้อนที่ทำให้เห็นถึงความคิดที่แตกต่างในแง่มุมที่หลากหลาย ทำให้ได้เรียนรู้และเปิดมุมมองที่กว้างขึ้น ไม่ยึดติดกับความรู้ของตัวเองที่มีอยู่เฉพาะศาสตร์ที่ตนเองทราบเท่านั้น แต่เป็นการเปิดประเด็นความคิดใหม่ๆ ที่คนส่วนใหญ่กำลังให้ความสำคัญโดยมีการนำมุมมองความคิดเห็นพยายามเชื่อมโยงหลักธรรมตามคำสอนศาสนาที่ถูกต้องนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างแท้จริง

หนังสืองานวิจัยเล่มนี้มีคุณค่าและความสำคัญต่อการวิเคราะห์ตีความหลักธรรมพระพุทธศาสนาเถรวาทกับพระพุทธศาสนamahayana โดยท่านดิษ นัท อันท์ และตลอดทุกวงการ ในการทำงานที่จะร่วมมือการสร้างสรรคผลงานดีๆ ที่มีคุณภาพออกสู่สาธารณะเพื่อให้คนในสังคมได้รับทราบ

และได้ศึกษาเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติให้ถูกต้องร่วมสมัยกับคนยุคปัจจุบันได้อย่างลงตัวโดยปราศจากความขัดแย้งกันในสังคม และร่วมกันพัฒนาด้านจิตใจให้เกิดมีประสิทธิภาพต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสงบสุขต่อไป

แผนผังองค์ความรู้

สรุปแผนผังองค์ความรู้

References

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
- หิมาพรณ รักแตงาม. การศึกษาวิเคราะห์การตีความหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ ดิข นัท ฮันท์. กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็นจูรี, 2551.